

KİTAP TANITIMI

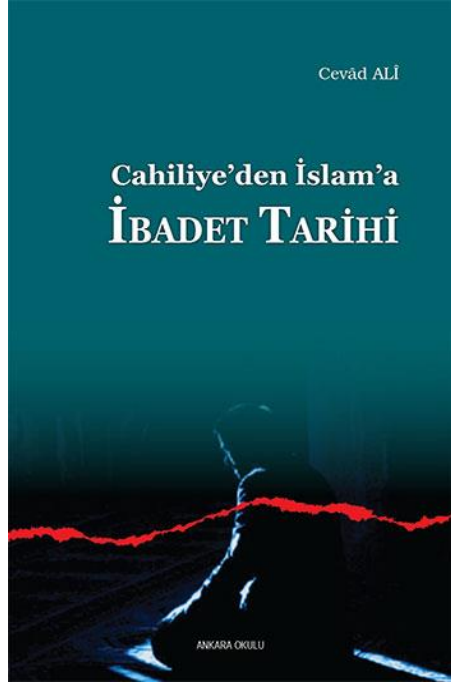
Cevâd Alî, *Cahiliye'den İslam'a İbadet Tarihi*, çev.Muammer Bayraktutar, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015, 125 s.

MUHAMMED ŞAFAK*

İslâm dininin daha iyi anlaşılabilmesi için bu dinin ilk muhatapları olan cahiliye Araplarının inançları, ritüelleri, gelenekleri ve yaşayış şekilleri gibi konularda bilgi sahibi olmanın elzem bir durum olduğu aşikârdır. İslâm tarihi ile ilgili telif edilmiş birçok eser de öncelikle bu dinin indiği coğrafya ve cahiliye toplumu hakkında bilgilere yer verilir. Bizim tanıtımını yapacağımız bu eser de cahiliye döneminden başlayarak dinler açısından önemli bir yeri olan ibadetin tarihini ele almak amacıyla ortaya konulmuştur.

Eser, 1987 yılında vefat etmiş olan, Iraklı tarihçi Cevâd Alî tarafından *Târîhu's-salât fi'l-İslâm* adıyla telif edilmiştir. Yazar, özellikle İslam öncesi Arap tarihi üzerinde yaptığı çalışmalarla tanınmıştır. *Târîhu'l-Arab kable'l-İslâm* adlı eseri onun bu alanda ortaya koyduğu en meşhur eserdir.

Târîhu's-salât fi'l-İslâm, Cevâd Alî'nin *er-Risâle* adlı dergide yazmış olduğu makale-



* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Mezunu, İLAMER İslam Tarihi Araştırma Grubu Mezunu

lerinden meydana getirilmiştir. Eserin Türkçe çevirisini Muammer Bayraktutar, editörlüğünü ise Mehmet Mahfuz Söylemez yapmıştır. Eserin farklı makalelerin derlenmesiyle meydana getirilmiş olması, Söylemez'in de ifade ettiği gibi zaman zaman kopukluklar meydana gelmesine, kimi zaman da tekrarlar içermesine neden olmuştur. Türkçe çevirisinde başlık olarak *Cahiliye'den İslâm'a İbadet Tarihi* tercih edilmiştir. Ancak eser incelendiğinde bizlerde hâsıl olan izlenim; eserin orijinal başlığına sadık kalınması gerektiği şeklindedir. Zira Cevâd Al'nin de önsözde belirttiği üzere eser İslâm'da namazın tarihini ortaya koyma ve diğer dinlerdeki ritüellerle karşılaştırma amacıyla meydana getirilmiştir. Eserde namaz dışındaki ibadetlerle ilgili kısım sadece beş sayfada ele alınmış, Cahiliye'de ibadetin tarihiyle ilgili bilgiler de oldukça kısıtlı kalmıştır. Bu sebeplerden dolayı çevirinin başlığının da *İslâm'da Namaz Tarihi* şeklinde olmasının, eserin içeriğiyle daha fazla örtüşeceği kanaatindeyiz.

Eser; Takdim, Yazarın Önsözü ve Araştırmanın Kaynakları başlıklarıyla başlamıştır. Daha sonra ise; *Namaz* başlığı içerisinde yirmi yedi alt başlığa yer verilmiş olup, *İslam'ın Rükûnları* başlığı altında ise zekât, oruç ve hac ibadetlerinden kısaca bahsedilmiştir. Eserin son bölümünü de *Dizin* kısmı oluşturmaktadır.

Namaz başlığı içerisinde bulunan alt başlıklarda namaz ibadetinin şekli, namaz vakitleri ve rekât sayıları, iki rekâtlı olan namazlar, namazların ne zaman dört rekât kılınmaya başlandığı gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca temizlik, abdest, teyemmüm, cami, minber, kible ve ezan gibi konular hakkında da bilgiler verilmiştir. Gece namazı, hazar-sefer namazı, Cuma namazı, Cuma hutbesi, bayram namazları, cenaze namazı, korku namazı, ay ve güneş tutulması namazı da *Namaz* başlığı içerisinde işlenen konulardandır.

Namaz konusunda namaz kavramıyla ilgili etimolojik bilgiler verilmiş diğer dinlerde ve Cahiliye Araplarında namaza karşılık gelen ve namaz kavramın içerdiği anlamlar üzerinde durulmuştur. Daha sonra namaz ibadeti şekli açıdan ele alınmıştır. İçerisinde rukû ve secdenin bulunmasından dolayı Arapların kabullenmekte en fazla zorlandığı ibadetin namaz olduğu değerlendirilmiştir. Araplar herhangi bir şeyin önünde eğilmeyi yanlış görüp, rukû ve secdeyi kendilerine zül

addederlerdi. Bu sebepten dolayı hicretin dokuzuncu yılında Sakîf heyeti Hz. Peygamber'e geldiklerinde, kendi elleriyle put kırmaktan ve namaz kılmaktan muaf olmak istemişlerdir.

İslâm'da namaz emri bir defada değil, aksine öncelikle Mekke'de, sonra Medine'de tedrici olarak inmiş, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra tamamlanmıştır. Öncelikle Mekke'de kılınan namaz iki rekâttan ibaret idi. Medine'de rekat sayısı dört olmuş, hazar(mukîm) ve sefer namazı olarak rekat sayısına göre iki çeşit namaz ortaya çıkmıştır. Yazar, namaz emrinin hicretten ve İsrâ olayından önce Mekke'de farz kılındığını belirtmiştir. Günlük beş vakit namazın ne zaman farz kılındığına dair tartışmalar hakkında birçok rivayete yer verilmiştir. Beş vakit namazın İsrâ hadisesinden önce farz kılındığı şeklindeki görüşün çelişkili olduğu ve beş vakit namazın İsrâ gecesi farz kılındığı belirtilmiştir. Ayrıca namazın nasıl kılındığı ve abdestin nasıl alındığını Hz. Peygamber'in Cebrail'den öğrendiği ifade edilmiştir.

İlk farz kılınan namazın hangi vakit namaz olduğuna ve Bakara suresinde geçen kavramın hangi vakit namazına olduğuna dair tartışmalara yer verilmiş olup orta namazdan kastedilen namazdan kastedilen vaktin ikindi namazı olduğu gerekçeleriyle birlikte belirtilmiştir.

Taharetle ilgili konularda ayet ve hadislerden bilgiler aktarılmış, diğer dinlerde ve cahiliye toplumunda da temizliğe verilen önemden bahsedilmiştir. Araplar hayızlı kadını, cünübü ve ölüyü necis olarak görmekteydiler. Cünüplük halinden ise, yıkanarak kurtulmak gerektiğine dair rivayetler bulunmaktadır. Araplar yıkanmayı (gusl) sadece bedeni kirlerden arınmak olarak değil, kötü ruhlardan korunmak içinde yaparlardı. Ancak bu yıkanma uygulamasının nasıl yapıldığına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Temizlik konusunda istinca yapmanın da Cahiliye Araplarında olduğuna dair rivayetlere yer verilmiştir.

Zekât, oruç ve hacla ilgili genel ve kısa bilgiler verilmiş, zekât ve orucun cahiliye Araplarında bulunduğu ifade edilmiştir. Son olarak sonuç niteliğinde kitabın son sayfasında iki kısa paragrafa yer verilmiştir. Burada da namaz ibadetinin iki rekât olarak Mekke'de, zekât, oruç ve hacın Medine'de farz kılındığı ve Medine döneminin yasama dönemi olduğu bilgisi tekrarlanmıştır.

Genel olarak eser namazın ve namazla ilgili konuların Kur'ân'da ve hadislerde nasıl yer aldığı, tarihi süreç içerisinde namazın hangi serüvenlerden geçtiği bilgilerine yer verilmiştir. Diğer dinlerde özellikle de Yahudilerde bulunan uygulamalarla karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca Cahiliye Araplarında bulunan uygulamalar hakkında da bilgilendirmeler yapılmıştır. Cahiliye ile ilgili bilgiler sınırlı seviyede bırakılmış olup, bilgi olan konularda ise cahiliye uygulamalarının, İslam dinindeki uygulamaya ne derece etkisi olduğuna dair tartışmalara hiç yer verilmiştir.

İslâm dininde bulunan ibadetlerin daha sağlıklı anlaşılabilmesi için bu ibadetlerin tarihi hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmektedir. Bu anlamda incelemiş olduğumuz bu eser özellikle namaz ibadetinin tarihi açısından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ayrıca diğer ibadetlerin tarihi süreci ve diğer inanışlardaki uygulama biçimleri hakkında daha detaylı çalışmalar için önemli bir örnek teşkil etmektedir.